

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЛІСОВОГО
І САДОВО-ПАРКОВОГО ГОСПОДАРСТВА

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ЛІСІВНИЦТВА
ТА ДЕКОРАТИВНОГО САДІВНИЦТВА

м. Київ, 25 квітня 2018 р.

*Міжнародна науково-практична конференція
«Флористичне і ценотичне різноманіття
у відновленні, охороні та збереженні рослинного світу»*

*Національний університет біоресурсів і природокористування України
Навчально-науковий інститут лісового і садово-паркового господарства*

МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**«ФЛОРИСТИЧНЕ І ЦЕНОТИЧНЕ
РІЗНОМАНІТТЯ У ВІДНОВЛЕННІ,
ЗБЕРЕЖЕННІ ТА ОХОРОНІ
РОСЛИННОГО СВІТУ»**

ПРИСВЯЧЕНОЇ 120-РІЧЧЮ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ ТА КАФЕДРИ
БОТАНІКИ ННІ ЛІСОВОГО І САДОВО-ПАРКОВОГО ГОСПОДАРСТВА
(23–25 квітня, 2018 року)

КИЇВ
Видавництво-Ліра-К
2018

УДК 581.9:502.1 (081)

*Рекомендовано науково-технічною радою НДІ лісівництва та декоративного садівництва ННІ лісового і садово-паркового господарства Національного університету біоресурсів і природокористування України
(протокол № 4 від 22 березня 2018 року)*

Флористичне і ценотичне різноманіття у відновленні, збереженні та охороні рослинного світу : Матеріали міжнародної науково-практичної конференції 23-25 квітня 2018 р. – Київ : Видавництво Ліра-К, 2018. – 200 с.

Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Флористичне і ценотичне різноманіття у відновленні, збереженні та охороні рослинного світу» присвячено висвітленню актуальних проблем сучасної ботаніки та лісовідтворення. Наводяться фактологічні матеріали про рослинний світ України, розглядаються питання загальної флорології та фітоценології, синтаксономії, фітогеографії, заповідної геосозології, синфітосозології, дендрозозології, а також інтродукції рослин, фітоінвазій та синатропізації рослинного покриву. Означено деякі аспекти ботанічної та лісової освіти.

Редакційна колегія:

Б. Є. Якубенко (відповідальний редактор), С. Ю. Попович, О. В. Колесніченко, І. П. Григорюк, Ю. М. Марчук, С. Б. Ковалевський, В. М. Меженський, А. М. Чурілов (секретар).

Тези доповідей, а також їх бібліографія подана в авторській редакції.

© Національний університет біоресурсів і природокористування України, 2018
© Видавництво Ліра-К, 2018

Robert Kalbarczyk, Monika Ziemiańska
INFLUENCE OF CLIMATE CHANGE ON TREE-RING
WIDTH OF SCOTS PINE GROWING IN A CONIFEROUS
FOREST UNDER STRONG ANTHROPOPRESSURE
EAST-CENTRAL POLAND 187

Ісаєв І. С.
СУЧАСНИЙ СТАН ПОКИНУТИХ ЛЮДЬМИ СІЛ ТА
ПЕРСПЕКТИВИ ЗАЛІСЕННЯ СІЛЬСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ
ВІДТВОРЕННЯ ЛІСОВИХ ЕКОСИСТЕМ НА ПОРУШЕНИХ
ТЕРИТОРІЯХ УНАСЛІДОК ВИДОБУТКУ БУРШТИНУ 189

БОТАНІЧНА ТА ЛІСОВА ОСВІТА

Барна М. М., Барна Л. С.
ДЕНДРАРІЙ ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА
ГНАТЮКА ТА ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В НАВЧАЛЬНІЙ І
НАУКОВО-ДОСЛІДНІЙ РОБОТІ СТУДЕНТІВ,
МАГІСТРАНТІВ, АСПІРАНТІВ І ВИКЛАДАЧІВ 193

**Janeczko E., Woźnicka M., Łukaszkiwicz J.,
Fortuna-Antoszkiewicz B.**
FLORA IN OUTDOOR EDUCATION IN POLISH FORESTS 196

Woźnicka M., Janeczko E.
USE OF UNDERGROWTH VEGETATION IN FOREST
EDUCATION OF VISUALLY-IMPAIRED 197

Тягній К. В., Лещенко О. Ю.
ФІТОДИЗАЙНОЛОГІЯ У ФОРМУВАННІ САДІВ ДЛЯ
ЛЮДЕЙ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ ЗОРУ 198

БОТАНІЧНА ТА ЛІСОВА ОСВІТА

УДК:581.3:378.4(477.84)

ДЕНДРАРІЙ ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА ТА ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В НАВЧАЛЬНІЙ І НАУКОВО-ДОСЛІДНІЙ РОБОТІ СТУДЕНТІВ, МАГІСТРАНТІВ, АСПРАНТІВ І ВИКЛАДАЧІВ

Барна М. М., доктор біологічних наук, професор,

Барна Л. С., кандидат педагогічних наук, доцент

Тернопільський національний педагогічний університет імені
Володимира Гнатюка, м. Тернопіль, Україна

Історія створення та функціонування дендрарію Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка сягає другої половини ХХ та початку ХХІ ст. і тісно пов'язана з Кременецьким ботанічним садом, Гермаківським та Хоростківським дендропарками загальнодержавного значення Тернопільської області, з яких були одержані саджанці дерев, кущів і ліан, які нині ростуть на території дендрарію.

За проектом, розробленим завідувачем кафедри ботаніки, доцентом В. О. Шиманською та доцентом цієї ж кафедри М. М. Барною, створення дендрарію розпочалося восени 1971 р. і тривало до 1982 р. За цей час було посаджено понад 12 тисяч дерев, кущів і ліан голонасінних і квіткових рослин.

Нині на площі близько 12 га росте понад 30 видів відділу Голонасінні (*Pinophyta*), зокрема: гінкго дволопатево (*Ginkgo biloba* L.), кипарисовик горохоплодий (*Chamaecyparis pisifera* (Sieb. et Zucc.) Endl.), кипарисовик горохоплодий, форма периста срібляста (*Chamaecyparis pisifera* Sieb. et Zucc., v. «*Plumosa argentea*»), кипарисовик Лавсона (*Chamaecyparis Lawsoniana* Parl.), модрина європейська (*Larix decidua* Mill.), модрина польська (*Larix polonica* Rac.), сосна звичайна (*Pinus sylvestris* L.), сосна веймутова (*Pinus strobus* L.), сосна кедрова європейська (*Pinus cembra* L.), тис ягідний (*Taxus baccata* L.), туя західна, форма колоноподібна (*Thuja occidentalis* L., v. «*Columna*»), туя східна (плоскогілочник східний, біота східна) – *Thuja orientalis* L., *Platycladus orientalis* (L.) Franco, *Biota orientalis* Endl., ялина звичайна, я. європейська, смерека (*Picea abies* Karst.), ялина колюча (*Picea pungens* Engel.), ялиця біла, я.

європейська, я. гребінчаста (*Abies alba* Mill.), ялівець звичайний (*Juniperus communis* L.), ялівець козацький (*Juniperus sabina* L.) та ін.

З видів відділу Квіткові (*Magnoliophyta*) на території дендрарію та агробіологічної лабораторії росте понад 120 видів дерев, кущів, плодкових та ягідних культур, зокрема: абрикос звичайний (*Armeniaca vulgaris* Lam.), айва довгаста (*Cydonia oblonga* L.), барбарис звичайний (*Berberis vulgaris* L.), барбарис Тунберга (*Berberis thunbergii* DC.), бук лісовий (*Fagus*), верба біла (*Salix alba* L.), верба козяча (*Salix caprea* L.), виноград звичайний чи в. справжній (*Vitis vinifera* L.), вишня звичайна (*Cerasubals vulgaris* Mill.), горіх грецький (*Juglans regia* L.), горобина звичайна (*Sorbus aucuparia* L.), дуб звичайний (*Quercus robur* L.), калина звичайна (*Viburnum opulus* L.), клен гостролистий (*Acer platanoides* L.), клен цукристий (*Acer saccharinum* L.), клен несправжньо-платановий (*Acer pseudoplatanus* L.), липа серцелиста (л. дрібнолиста) - *Tillia cordata* Mill., липа широколиста (*Tillia platyphyllos* Scop.), тополя біла (*Populus alba* L.), тополя бальзамічна (*Populus balsamifera* L.), тополя берлінська (*Populus berolinensis* Dipp.), шовковиця біла (*Morus alba* L.), яблуня домашня (*Malus domestica* Borkh.), яблуня лісова (*Malus sylvestris* Mill.), ясен звичайний (*Fraxinus excelsior* L.) та ін.

Дендрарій університету використовується в навчальному процесі (для проведення лабораторних занять, навчальної практики з ботаніки, декоративної дендрології, ландшафтного дизайну) та науково-дослідній роботі студентів, магістрантів, аспірантів і викладачів хіміко-біологічного факультету й факультету мистецтв (для виконання курсових, дипломних і магістерських робіт, збору матеріалу для написання наукових робіт). Доцільно зазначити, що лише студентами денної та заочної форм навчання хіміко-біологічного факультету за останні 10 років підготовлено і захищено понад 28 курсових, 12 дипломних і 8 магістерських робіт на основі матеріалу, зібраного в дендрарії. Асистент кафедри ботаніки Н. В. Герц на засіданні спеціалізованої вченої ради Інституту ботаніки ім. М. Г. Холодного НАН України у 2011 р. захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата біологічних наук за спеціальністю 03.00.05 «Ботаніка» на тему: «Біологія цвітіння та ембріологія видів роду *Acer* L. у зв'язку зі зміною статі». Об'єктами цього дослідження були 7 видів роду *Acer* L., які ростуть на території дендрарію. Аспірантка денної форми навчання кафедри ботаніки О. Б. Мацюк на засіданні спеціалізованої вченої ради Національного ботанічного саду ім. М. М. Гришка НАН України у 2013 р. захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня

кандидата біологічних наук за спеціальністю 03.00.05 «Ботаніка» на тему: «Морфогенез генеративних органів і біологія цвітіння горіха грецького (*Juglans regia* L.) в умовах Західного Поділля». Об'єкти дослідження (4 протерогінічні і 5 протерандричні особини горіха грецького ростуть на території агробіологічної лабораторії – структурного підрозділу дендрарію.

Нами у 2017 р. опублікована монографія «М. М. Барна, Л. С. Барна. Дендрарій Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка та перспективи створення біблійного ботанічного саду. – Тернопіль: ТзОВ «Терно-граф», 2017. – 240 с.: кольор. іл.».

У контексті історико-культурного розвитку університету та м. Тернополя, на нашу думку, дуже актуальним та своєчасним є створення на базі дендрарію біблійного ботанічного саду університету. Ця ідея ґрунтовно розкрита у фундаментальній монографії чернівецьких науковців: Світлани Руденко, Оксани Івасюк, Степана Костишина й протоієрея Миколи Щербаня. «Рослини Святого Письма та перспективи створення біблійного саду». – Чернівці: Букрек, 2010. – 420 с.: іл., яка стала «Книгою року – 2010».

Створення в Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка біблійного ботанічного саду сприятиме підвищенню духовно-естетичної культури майбутніх фахівців, яких готує нині національний педагогічний університет та стане цікавим екскурсійним об'єктом міста Тернополя. Бо як пишуть вище цитовані автори книги «Рослини Святого Письма...»: «Дослідження біблійних рослин має багатогранне значення, оскільки Біблія містить багато цікавих відомостей для спеціалістів-біологів. Ботаніків вона збагачує безцінною інформацією про рослинний світ, поширений тому на берегах Середземного та Червоного морів. Генетикам і селекціонерам рослини Святого Письма дають можливість уточнити відомості про центри походження культурних рослин, що, як відомо, збігаються з давніми цивілізаціями і слугують осередками найбагатішого генофонду цих рослин».

Реалізація цього наукового задуму відіграватиме позитивну роль у підготовці висококваліфікованих фахівців з біології, ландшафтного дизайну та інших спеціальностей і спеціалізацій і сприятиме підвищенню художньо-естетичної та духовної культури студентської молоді.

Наукове видання

МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**«ФЛОРИСТИЧНЕ І ЦЕНОТИЧНЕ РІЗНОМАНІТТЯ У
ВІДНОВЛЕННІ, ЗБЕРЕЖЕННІ ТА ОХОРОНІ
РОСЛИННОГО СВІТУ»**

ПРИСВЯЧЕНОЇ 120-РІЧЧЮ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ ТА КАФЕДРИ
БОТАНІКИ ННІ ЛІСОВОГО І САДОВО-ПАРКОВОГО ГОСПОДАРСТВА
(23–25 квітня, 2018 року)

Підписи до фотографій використаних на обкладинці

1. Переліг першого демутаційного ряду з угрупованнями стенактису однорічного (*Phalacroloa annuum* (L.) Dumort.) в околицях села Велика Салтанівка Васильківського району Київської області, червень 2014 року (©Автор фотографії Чурілов А.М.)

2. Заплава р. Дніпро в районі ландшафтного заказника «Жуків Острів» (м. Київ), червень 2016 року (©Автор фотографії Маєвський К. В.)

3. Правий берег Канівського водосховища в районі с. Стайки Київської області, липень 2016 року (©Автор фотографії Маєвський К. В.)

4. Лучні степи в ботанічному заказнику місцевого значення "Тулинецькі Переліски" у Миронівському районі Київської області, червень 2017 року (©Автор фотографії Чурілов А.М.)

Керівник видавничого проекту *Зарицький В.І.*
Комп'ютерний дизайн *Щербина О.П.*

Підписано до друку 12.04.2018. Формат 60x84 ¹/₁₆.
Папір офсетний. Друк офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Умовн. друк. аркушів – 11,63. Обл.-вид. аркушів – 10,05.
Тираж 300.

«Видавництво Ліра-К»
Свідоцтво № 3981, серія ДК.
03115, м. Київ, вул. Ф. Пушиної, 27, оф. 20-22
тел./факс (044) 247-93-37; 228-81-12
Сайт: lira-k.com.ua, редакція: zv_lira@ukr.net